

aşk için yaşayan bohem insanlardır. İstisnaî olarak birkaç eserinde mahallî renklerin, geçim sıkıntısının ve vatan aşkının işlenmiş olduğu görülür. Bunların dışında kahrâmanlarının geçim kaygıları yok gibidir. Mehmed Rauf, Servet-i Fünûn edebî topluluğu içinde dili en sade olan yazardır. Zira diğerlerine nazaran üslûpçuluğu pek başaramamıştır. Bu fark, birbirini imlâdan üslûba kadar kontrol eden Servet-i Fünûn edebî topluluğunun dağılışından sonra daha da belirginleşir.

Eserleri. Mehmed Rauf'un hepsi de İstanbul'da yayımlanan çeşitli eserleri vardır: *Roman. Eylül* (1899), *Ferdâ-yı Garâm* (1913), *Genç Kız Kalbi* (1914), *Karanfil ve Yasemin* (1924), *Böğürtlen* (1926), *Define* (1927), *Son Yıldız* (1927), *Cerîha* (1927), *Kan Damlası* (1928), *Halâs* (1929), *Hikâye. İhtizâr* (1909), *Aşıkane* (1909), *Son Emel* (1913), *Hanım-lar Arasında* (1914), *Bir Aşkın Tarihi* (1915), *Üç Hikâye* (1919), *İlk Temas İlk Zevk* (1922), *Aşk Kadını* (1923), *Eski Aşk Geceleri* (1927), *Mensur şiir. Siyah İnciler* (1901), *Oyun. Ferdi ve Şürekâsı* (1909, Halit Ziya'nın aynı adlı romanından uyarlama), *Pençe* (1909), *Cidal* (1911), *Sansar* (1920). Bunlardan başka dergi ve gazetelerde kalan hâtıra tarzındaki bir kısım yazıları *Edebî Hatıralar* (haz. Mehmet Törenek, İstanbul 1997) ve *Mehmed Rauf'un Anıları* (haz. Rahim Tarım, İstanbul 2001) adıyla yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin Cahid [Yalçın], *Kavgalarım*, İstanbul 1326, tür.yer.; a.mlf., *Edebî Hatıralar*, İstanbul 1935, s. 61-65, 152-153; *Nevsâl-i Milli* 1330, İstanbul 1332, s. 225-226; Halid Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, İstanbul 1936, I-V, tür.yer.; a.mlf., *Sana'ta Dâir*, İstanbul 1955, III, 281-289; L. Sami Akalın, *Mehmet Rauf*, İstanbul 1953; Özdemir Nutku, *Darûlbedayi'in Elli Yılı*, Ankara 1969; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Ankara 1969, s. 13-25; Erdoğan Coşkun, *Mehmet Rauf*, İstanbul 1976; Niyazi Akı, *Türk Tiyatro Edebiyatı Tarihi I: Başlangıçtan Cumhuriyet Devrine Kadar*, İstanbul 1989, s. 219, 222, 224, 230; Mustafa Özbacı, *Mehmed Rauf'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu*, İstanbul 1997; Rahim Tarım, *Mehmed Rauf (Hayatı, Sanatı, Eserleri)*, Ankara 1998; a.mlf., *Mehmed Rauf'un Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara 2000; Mehmet Törenek, *Roman ve Hikâyeleriyle Mehmet Rauf*, İstanbul 1999; Zeynep Kerman, "Mehmed Rauf", *TDEA*, VI, 214-216; Metin And, "Tanzimat ve Meşrutiyet'te Tiyatro Yazarlığı", *TCTA*, VI, 1625.

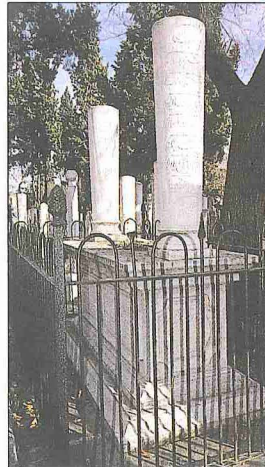
RAHİM TARIM

MEHMET REFİK EFENDİ

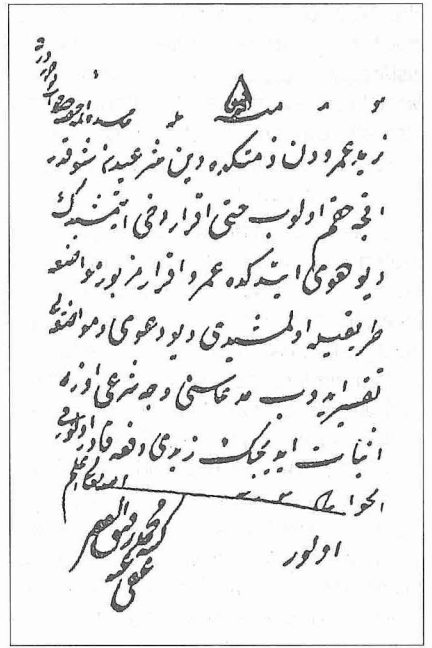
(1814-1871)

Osmanlı şeyhülislâmı.

Bosna'da Rogatica'da (Çelebipazarı) doğdu. Hacıabdî ailesine mensup olup babası Ali Efendi'dir. İlk öğrenimini tamamladıktan sonra Saraybosna'ya gidip akrabası Mustafa Efendi Gloce'nin himayesine girdi. Travnik (Bosna - Hersek) kadî nâibliğine tayin edilen Mustafa Efendi ile birlikte oraya gitti (1825) ve tahsilini orada sürdürdü. Ardından Saraybosna'ya dönerek Kurşumluca (Kurşunluca) Medresesi'ne (Gazi Hüsrev Bey Medresesi) girdi. Buradaki öğrenimi 1832 yılına kadar devam etti. Aynı yıl Bosna kadılığı görevinde bulunan İspartalı Hüseyin Efendi onu Saraybosna Mahkemesi kâtipliğine getirdi ve kadılık görevini tamamladıktan sonra 1833'te beraberinde İstanbul'a götürdü. Hüseyin Efendi'nin desteğiyle tahsilini sürdüren Mehmed Refik Efendi, Ak-sakallı Müzellef Ahmed Efendi'den icâzet aldı. 1837'de aynı zamanda kayınpederi olan Hüseyin Efendi'nin Şam kadılığına tayini üzerine onunla birlikte Şam'a gitti. Burada Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin görüşleri çerçevesinde tasavvufa meyletti. 1838'de kayınpederi Şam'da vefat edince ailesiyle beraber İstanbul'a döndü. 1840'ta bir süre fahri olarak Evkaf Teftişi Kalemî'nde, ardından meşihata bağlı fetva-hânede çalıştı. Bir yıl sonra İstanbul'daki Eyüp Mahkeme-i Şer'iyyesi'ne kadî olarak tayin edildi ve bu görevde üç yıl kaldı. 1844'te Varna (Bulgaristan) kadılığına getirildi, burada bir yıllık görevini tamamlayarak İstanbul'a döndü. 1845'te meşihata bağlı yüksek fetva makamında kalem kâtipliğine, aynı yılın ramazan ayında Meşrebzâde Mehmed Ârif Efendi'nin

Mehmed Refik Efendi'nin Fâtih Camii haziresindeki mezarı

Mehmed Refik Efendi'nin bir fetvası

ayrılmasıyla boşalan fetva emini makamına bizzat Şeyhülislâm Mekki'zâde Mehmed Âsım Efendi tarafından tayin edildi. Genç sayılabilecek bir yaşta böyle yüksek bir makama tayini itirazla karşılandıysa da bunlardan bir sonuç çıkmadı. 1847'de Bosna mollası unvanını, bir yıl sonra İzmir pâyesisi, 1849'da Edirne pâyesisi, bir yıl sonra Haremeyn-i muhteremeyn pâyesisi ve 1854'te de İstanbul pâyesini aldı. İki yıl sonra fetva emini görevinden ayrılıp Evkâf-ı Hümayun müfettişliğine getirildi. 1857'de Anadolu ve Rumeli kazaskerliği müsteşarı oldu. Bir yıl sonra yeniden fetva emini makamına getirilip aynı yılın ramazan ayında Anadolu kazaskerliği görevine tayin edildi. 1865'te Meclis-i İntihâb-ı Hükâmü's-Şer' başkanı oldu ve Meclis-i Ahkâm-ı Adliyye üyeliğine getirildi. Aynı yıl kendisine Rumeli pâyesisi verildi ve hacca gitti.

Mehmed Refik Efendi 27 Rebûlevvel 1283'te (9 Ağustos 1866) şeyhülislâm oldu. Bu makamda bir yıl dokuz ay dokuz gün kaldı ve 30 Nisan 1868'de azledildi. Bu arada Meclis-i Âli üyeliği yaptı. 19 Nisan 1871'de vefat etti. *Sicill-i Osmânî*'de ölüm tarihi yanlış olarak 4 Safer 1288 (24 Nisan 1871) olarak zikredilir (II, 415). Kabri Fâtih Camii'nde Fâtih Sultan Mehmed'in türbesi civarındadır. Doğum yeri

MEHMET REFİK, Kâtibzâde

(bk. KÂTİBZÂDE MEHMET REFİK).

olan Rogatica'da bir cami ve bir sıbyan mektebi yaptırmıştır. Halk arasında "Şehisîlâmiyye" adıyla da tanınan cami ve yanındaki sıbyan mektebine vakıflar tahsis etmiştir. Bu cami II. Dünya Savaşı esnasında tahrip edildiğinden günümüze kadar ulaşmamıştır.

Dönemin kaynaklarında ilmi şahsiyeti övülen Mehmed Refik Efendi devlet tarafından Murassa' Osmânî ve birinci derece Mecîdî nişanları ile ödüllendirilmiştir. İlgili alanı fıkıh olmakla birlikte bu konuda önemli bir eser yazmamıştır. Yalnız Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi'nin *Fetâvâ-yı Feyziyye* adlı Türkçe eserindeki fetvaların mesnetlerini fıkıh kitaplarından yaptığı nakillerle gösterdiği *Nukûl'l-Fetâvâ'l-Feyziyye* adlı bir çalışması vardır. Söz konusu eser Feyzullah Efendi'nin kitabıyla birlikte *Fetâvâ-yı Feyziyye maa'n-nukûl* adıyla neşredilmiştir (İstanbul 1266).

BİBLİYOGRAFYA :

Muvakkit, *Târîh-i Bosna*, Sarajevo Orijentalni Institut, nr. 3459, IV, 74; *Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye* (1294), defa 32, s. 83; *Sicill-i Osmânî*, II, 415; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 596-599; Mehmed Handžić, *Književni Rad Bosansko-Hercegovackih Muslimana*, Sarajevo 1934, s. 18-19; a.mlf., *Pogled na Sudstvo u Bosni i Hercegovini za Vrijeme Turske Vlasti*, Sarajevo 1941, s. 2, 14, 15; Alija Bejtić, *Rogatica-Monografija*, Rogatica 1966, s. 38, 41, 42; Danişmend, *Kronoloji*², V, 155; Hazim Šabanović, *Književnost Muslimana BiH na Orijentalnim Jezicima*, Sarajevo 1973, s. 582-583; Fehim Nametak, *Fadil-paşa Šerifović Pjesnik i Epigrafičar Bosne*, Sarajevo 1980, s. 222-224; a.mlf., *Pregled Književnog Stvaranja Bosansko-Hercegovackih Muslimana na Turskom Jeziku*, Sarajevo 1989, s. 241-242; Mustafa Čeman, *Bibliografija Bošnjacke Književnosti*, Zagreb 1994, s. 61, 514, 542, 572; Hamdija Kreševljaković, "Rogatica", *Novi Behar*, III/21, Sarajevo 1930, s. 326-328; Kasim Dobrača, "Mehmed Refik-Efendi Hadžibadić Šejhul-Islam", *Analiz GHB*, V-VI (1978), s. 99-115.

MUHAMMED ARUÇI

MEHMET REŞAD

(bk. MEHMET V).

MEHMET REŞAD TÜRBESİ

İstanbul Eyüp'te
XX. yüzyılın başlarında
inşa edilen türbe.

Sultan V. Mehmed 3 Temmuz 1918 tarihinde vefat ettiğinde kendi isteği doğrultusunda Eyüp'te Haliç kıyısında Mimar Kemâleddin'e yaptırdığı türbesine

defnedilmiştir. Bazı kaynaklarda türbenin 1912'de tamamlandığı belirtilmekte, içteki bir yazının altında ise 1332 (1914) tarihi yer almaktadır (Önkol, s. 284). İstanbul'da inşa edilmiş son hânedan türbesi olan yapı sur dışında yer alan tek sultan türbesi olmasıyla da içinde bulunduğu gruptan ayrılır. Hemen yanına yine sultanın isteğiyle yaptırılmış olan ilkokul, mezar yapıları ile bir arada düşünülen mektep, medrese gibi eğitim kurumlarının yerini almış gibi görünmektedir. Öte yandan türbenin bulunduğu yer ve yanındaki ilkokulun, sultanın ebedî uykusunu su ve çocuk sesleri arasında uyuma arzusunun bir sonucu olduğu rivayet edilmektedir. Batı eğitimi modellerine göre şekillenen, başarıyla çözümlenmiş bir plana sahip ilkokulun kuzeyine bitiştirilen mescid din eğitiminin ilk öğretimde hâlâ etkin rol oynadığına işaret etmektedir. Millî mimarlık üslûbunun özelliklerini yansıtan tasarımı ile yapı Eyüp'ün silüetine başarıyla uydurulmuştur. Türbenin Ömer Vasfi Efendi'nin elinden çıkan kitabesi, Cumhuriyet'e intikal eden tesis ve yapıların üzerinde bulunan Osmanlı hânedanını temsil eden kitâbe, tuğra vb. unsurların kaldırılmasına yönelik kanun maddesi neticesinde kazınarak tahrip edilmiştir.

Mehmed Reşad Türbesi, Osmanlı hânedanının himaye ettiği mimarının son dönemine damgasını vuran Osmanlı neo-klasik üslûbunun mezar yapılarındaki en önemli temsilcisidir. Bu akımın önde gelen isimlerinden biri olan Mimar Kemâleddin'in bu yapısı esasen sekizgen planlı olmakla birlikte girişin iki yanına yerleştirilen, tromplarla örtülü üçgen planlı hücrelerle taban planında bozuk altıgene dönüşür. Üst katta görülen sekizgen plan kubbe ile örtülü ana mekânın kurgusunu yansıtır. Düzgün bir iççilik gösteren küfeki taşından inşa edilmiş yapı, ön cephesine yerleştirilen on basamaklı merdivenle ulaşılan bir kaide üzerinde yükselmektedir. Bu kaide, yapının çevresinde Kanûnî Sultan Süleyman Türbesi'nin çevresindeki revakın örtüsüz benzeri olan bir podiyum oluşturmaktadır. Türbenin alt katı iri silmelerle çerçevelenmiş, birer atkı ile ikiye bölünmüş, ancak alınlıkları dolgusuz bırakılmış sivri kemerli büyük boyutlu pencereleriyle masif bir görüntü sergilerken köşeleri sütunçelerle yumuşatılan üst katta ikili pencere grupları ile daha hareketli bir tasarım göze çarpar. Rûmî istifleriyle bezeli pencere alınlıkları ve alemlerle taçlandırılan sütunların baş-

lıklarını da oluşturan mukarnaslı saçak frizi ve taç oluşturan tepelikli kuşak dış yüzeyde taş işçiliğinden örnekler sergiler. Doğrudan duvarlara oturan hafifçe sivriltilmiş kubbe kurşun kaplı olup tepesinde bir alem bulunmaktadır.

Yapıda dikkat çeken giriş cephesi bir çıkma yapan anıtsal taçkapıyla değerlendirilmiştir. Yayvan kemerli giriş açıklığı iki sütunun taşıdığı sivri kemerli bir niş içine alınmıştır. Klasik üslûbun özelliklerini taşıyan kapının üst kısmındaki dikdörtgen panoya Hattat Ömer Vasfi Efendi'nin besmelesi hakkedilmiştir. Panonun alt kısmında hattat ketebesıyla birlikte türbenin inşa tarihine işaret eden 1332 (1914) tarihi okunur. Kapı nişinin kemer aynasında da müsennâ olarak Sâd sûresinin 50. âyeti yazılmıştır.

Türbenin içi, üst sıra pencerelerin altına kadar ulaşan çini kaplamalarla klasik Osmanlı tarzını hatırlatır. Çiniler yapı için özel olarak tasarlanmış olup desenleri, Osmanlı neo-klasik üslûbunun ilham aldığı XVI. yüzyıl örneklerinin kopyalarıdır. Bu dönemin tanınmış sanatçılarından Kütahyalı Hâfız Mehmed Emin Efendi'nin atölyesinde üretildiği tahmin edilen, değişik desen ve boyutlara sahip çini panoların üstünde besmele ile birlikte Fecr sûresini içeren lâcivert zemin üzerine be-

Mehmed Reşad Türbesi - Eyüp / İstanbul

